

mycket Karl Warburg, Martin Lamm, Henrik Schück och Otto Sylwan. Vid några tillfällen citeras även Carl Gustaf Malmströms *Sveriges politiska historia*, 2:a upplagan 1895. Den första upplagan kom ut 1855–1877. Dessa forskare verkade kring sekelskiftet 1900 och gör att Funcks bok inte känns riktigt uppdaterad. I bokens slutord står följande: "Trots att Dalins *Argus* i näst intill alla avseenden överglänser *Mercurius* kan man därför konstatera att Martin Lamms slutomdöme i kapitlet om *Argus* är något förhastat. Lamm skriver att med *Argus* är det första gången som vår litteratur träder 'ut från sin förnäma afskildhet och tar del i samhällslifvets stora frågor'. Jag vill påstå att *Argus* i just detta avseende trots allt inte var först. *Argus* kommer här i stället in som god tvåå!" – Lamms yttrande föll 1908 och är vederlagt sedan länge. Dessutom förefaller Lamm ha haft olika uppfattningar om detta, något som kan ses i början av denna recension. Lamm tycks dock mena att Dalin med sina överlägsna kvaliteter får en mera betydande roll för den svenska litteraturen, medan Carlsson, som Lamm skriver, trots sina många träkiga reflexioner och sin torra stil otvivelaktigt måste ses som *Argus* inhemska föregångare.

Nils Eriksson

Lars-Åke Götesson, *Resa med förbinder: om Linnélärjungen Daniel Solanders vistelse i Skåne 1759–1760 och hans fortsatta öden* ([Visby: Nomen], 2010). 434 s.

Daniel Solander är inte okänd. Själv publicerade han inte så mycket men tjänade som en viktig förbindelselänk mellan det linneanska Sverige och England, låt vara att Linné var djupt besviken på honom för att han inte återvände. Solander var nämligen så gott som designatus att efterträda Linné, genom kompetens och för planerat äktenskap med dottern

Lisa Stina. Men han fastnade i England och blev introduktören i London, uppskattad för sina kunskaper liksom sociala talang. Framför allt var han ju naturalist på James Cooks seglats med Endeavour 1768–1771. Och året därpå reste han och Joseph Banks till Island. När han inte konverserade i salongerna arbetade han intensivt för Banks och British Museum. Han var tjugosju år när han lämnade Sverige och fyrtionio när han dog efter ett slaganfall. Flera har skrivit om honom bland annat Robert Fries 1940 och den amerikanske historikern Roy Rauschenberg 1968. En utmärkt biografi ägnades honom av australiensaren Edward Duyker (1995) som också givit ut hans korrespondens tillsammans med Per Tingbrand (som är från Piteå som Solander). I Botany Bay står han staty, svenskar känner honom bland annat genom porträttet av honom tillsammans med Banks och tahitiern Omai, nu på Vetenskapsakademien. Hans förhållande till Linné har behandlats av Arvid Uggla, som alltid kunnigt och balanserat.

Lars Åke Götesson har alltså mycket forskning att utnyttja och en livfull historia att berätta. Han har inte letat fram nya aktstycken men sammanställt vad som tidigare legat spritt, därtill utarbetat en rad appendixes. En tvåhundra sidor lång katalog uppstår en rad biografier, till urvalet kanske något oklart men pålitligt dokumenterat och väl skrivet. Det är roligt att efter varandra finna levnadsteckningar av den litet träige lundaprofessorn Clas Blechert Trozelius och hövdingen på Raiatea i Sällskapsöarna Tupaia. Ett annat appendix förtecknar avbildningar av Solander. Här finns också växtlistor över insamlat material på Madeira, i Rio de Janeiro, på Nya Zeeland och så vidare. Ett sjuttioal arter, växter och djur med Solanders namn listas också. Bland annat finns en *Pterodroma solandri*, en stormfågel namngiven av Gould 1844. Kanske var Solander en stormfågel, i alla fall färdades han vida. Men i enlighet med titeln ska också framhållas just temat "med förhinder", hur Solander fastnade

i Skåne och aldrig tycktes komma iväg till Linnés förtrytelse. Men han hade fullgoda skäl, en återkommande malaria eller varannandagsfrossa liksom brist på avfärder. Brevväxlingen som alltså är välkänd säger mycket om forskningsresans villkor, om livet i en skånsk prästgård (Västra Karaby), där han under ett års tid hade sitt läger hos en kusin som var prästfru där. Solanders öde, förenar den lilla avkroken med den stora världen och är värt att följa.

Gunnar Broberg

Erkki-Sakari Harju & Jussi T. Lappalainen (red.), *Kuninkaan tiekartasto Suomesta 1790* (Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & AtlasArt, 2010). 304 s.

Konungens vägkarta i Finland 1790 heter ett historiskt kartverk som getts ut av Finska litteratursällskapet och förlaget AtlasArt som är specialiserat på historiska kartor, kartverk och litteratur om kartor. De utgivna kartorna ingår i ett större svenskt rekognoscerings- och kartprojekt som genomfördes under åren 1776–1806. Med rekognoscering avsågs en kartläggning av terrängen för militärt bruk. Man kompletterade existerande kartor med militärt viktig information. Bland annat klassificerades vägarna, avstånd mellan städer och byar mättes och infördes i kartmaterialet, kvarnar och ängar markerades och så vidare.

Konungens vägkarta, som gjordes 1790 som en del av detta rekognosceringsprojekt, kartlägger vägnätet i södra Finland samt alla platser som var viktiga för truppernas marscher. Kartan har tillkommit under slutskedet av Gustav III:s ryska krig 1788–1790 då det var viktigt att kunna planlägga den marscherande arméns underhåll. Kartan täcker 110 000 kvadratmeter, vilket är en tredjedel av det nuvarande Finlands areal. Det handlar alltså om ett mycket stort projekt, men det var

möjligt att genomföra relativt snabbt eftersom man utgick från redan existerande kartmaterial som kompletterades med relevanta uppgifter. Kartverket är gjort i skalan 1:160 000, eller 8000 alnar mot en decimaltum. Mindre kartor förenades till större helheter och limmades på tyg. Hela kartverket bestod av nio separata karthelheter som kunde sammanfogas för att täcka ett ännu större område.

Rekognosceringen och kartläggningen av Finland har tidigare behandlats i Finska litteratursällskapet utgåva, *Kuninkaankartasto Suomesta 1776–1805* (1989), i skalan 1:40 000, redigerad av Saulo Kepsu och Timo Alanen, samt i AtlasArts *Kuninkaallinen merikartasto 1791–1796* (2009), i skalan 1:20 000, redigerad av Erkki-Sakari Harju och Heikki Tiilikainen. Den nu utgivna *Kuninkaan tiekartasto Suomesta 1790* återger originalkartorna i lämplig storlek för att de ska vara användbara. Det är möjligt att studera frågor relaterade till infrastrukturen i södra Finland. Vägnätet och bosättningen i området är kartans centrala information. Topografisk information ges däremot endast sparsmakat. Kartorna var hemliga och trycktes således aldrig. Originalen finns i Krigsarkivet i Stockholm.

Under de senaste åren har det i Finland utkommit flera faksimilutgåvor och nyttgåvor av gamla kartor. Modern teknik gör det mycket enklare än tidigare att trycka faksimilkartor. *Kuninkaan tiekartasto Suomesta 1790*, med lantmäterirådet Erkki-Sakari Harju och professor Jussi T. Lappalainen som utgivare, är det nyaste verket inom detta område.

Bokverket är indelat i två delar, med en inledning och en kartdel. Inledningen börjar med Jussi T. Lappalainens skildring av det militärpolitiska läget under 1700-talets slut. Denna del är lång och detaljerad, men inte alltid riktigt knuten till det kartografiska materialet. Samma text ingår i Lappalainens senare utgivna bok *Kuninkaan viimeinen kortti* (2011), "Konungens sista kort", som handlar om sjöslagen i Viborgska viken och vid Svensksund 1790. På sidan 41 börjar Erkki-Sakari Har-